

Asia: VN/22309/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräistä siihen liittyviksi laeiksi.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat toteaa seuraavaa.

Suomen Asianajajat pitää esitystä kokonaisuutena arvioiden kannatettavana ja perusteltuna. Oikeusturvan kannalta luonnoksessa on arvioitu tuomiovallan siirtämistä tuomioistuimen ulkopuolelle, ja luonnoksessa on tämän osalta viitattu laajasti aiempaan hallituksen esitykseen laeiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain ja ajokorttilain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 103/2017 vp). Tuolloin perustuslakivaliokunta lähestyi tuomiovallan siirron hyväksyttävyyttä eräänlaisella kokonaisharkinnalla, jossa olennaista oli, että kokonaisharkinnan tulee johtaa siihen, että siirtoa voidaan pitää tuomiovallan käytön kannalta vähämerkityksellisenä poikkeuksena. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asioiden viivytyksettömään käsittelyyn liittyvien perusoikeuksien merkitykseen oikeusvaltion kulmakivinä ja korosti myös, että tuomioistuinten ja muiden oikeusturvan toteuttamisesta vastaavien viranomaisten perusrahoitus on turvattava riittävällä tavalla hankalassakin taloustilanteessa, eikä oikeusprosessien keventämiseen ole syytä ryhtyä vain toimintamenojen säästöjen tavoittelemiseksi.

Suomen Asianajajat korostaa, ettei sakkomenettelyn käytäntö saa johtaa siihen, että rikosoikeudellista vastuuta siirretään hallintomenettelyyn tavalla, joka heikentää oikeusturvaa. Suomen Asianajajat pitää perusteltuna luonnokseen kirjattua rajausta, että sakkomenettelyn laajennetun soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, seksuaalirikokset, sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan sekä lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovallan käyttöön kohdistuvat rikokset, eikä laajennettu sakkomenettely tulisi myöskään sovellettavaksi alaikäisten kohdalla. Kuten luonnoksessa on todettu, nämä rajaukset lisäävät ehdotuksen hyväksyttävyyttä ja Suomen Asianajajat pitää näitä rajoituksia ehdottoman tärkeinä.

Suomen Asianajajat kiinnittää huomiota luonnokseen kirjattuun pohdintaan sen osalta, että olisi perusteltua arvioida, tulisiko alaikäisten oikeusturvan parantamiseksi ja lapsen edun huomioimiseksi alaikäisten menettelyllisiä oikeuksia laajentaa lapsidirektiivin mukaisiksi myös sakkomenettelyn nykyiseen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Tätä ehdotusta kannatetaan, sillä se on erittäin merkityksellistä alaikäisten oikeusturvan kannalta. Luonnoksessa todetun mukaisesti käytännössä voidaan pitää ongelmallisena sitä, ettei alaikäisen huoltajalle lainkaan ilmoiteta alaikäisen epäillyn rikosasian käsittelystä sakkomenettelyssä. On perusteltua todeta, ettei alaikäinen pysty itsenäisesti arvioimaan asian merkitystä. Tällä hetkellä alaikäiselle rikoksesta epäillylle voidaan määrätä puolustaja, ellei ole ilmeistä, ettei hän tarvitse puolustajaa. Kansainvälisten lasten oikeuksia koskevien sopimusten nojalla voidaan katsoa lasten olevan erityisen haavoittuvassa asemassa ja heidän oikeusturvasta tulee huolehtia. Suomen Asianajajat pitää perusteluna näkemystä, ettei rikoksesta epäiltyjen alaikäisten kohdalla sakkomenettelyn soveltamisalaa laajennettaisi ja myös sakkomenettelyn nykyiseen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa alaikäisen menettelyllisiä oikeuksia laajennettaisiin lapsidirektiivin mukaisiksi.

Luonnoksen osalta kiinnitetään huomiota muutoksenhaun osalta asianomistajan muutoksenhakuoikeutta koskevista rajoituksista luopumiseen, tätä voidaan perustellusti pitää parannuksena asianomistajan oikeusturvan kannalta. Ottaen huomioon myös riidattoman asianomistajan korvausvaatimuksen käsittelyn mahdollistaminen sakkomenettelyssä, edistää muutos asianomistajan prosessuaalisia oikeuksia. Suomen Asianajajilla ei ole huomautettavaa hallituksen esitykseen muilta osin.

Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

-

Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

-

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisovalta

-

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

-

Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

-

Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

-

Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

-

Esitutkintaan ehdotetut muutokset

-

Muutoksenhakusääntelyyn ehdotetut muutokset

-

Enne Heidi
Suomen Asianajajat